

***Bez trzymanki. Jak rower zmienia Warszawę***

**Wystawa w Muzeum Woli rusza 29 maja 2026**



Identyfikacja graficzna: Anna Światłowska

Muzeum Woli, 29.05.2026–2.07.2027

**Rower od stu pięćdziesięciu lat zajmuje w dziejach Warszawy miejsce paradoksalne: jest jednym z najbardziej przełomowych i zarazem niedocenianych wynalazków. Z perspektywy historii techniki wydaje się jedynie etapem przejściowym – ogniwem między epoką ruchu pieszego i konnego a dominacją silników spalinowych; wynalazkiem, który entuzjazm wywoływać mógł u schyłku XIX wieku, ale nie powinien ekscytować w XXI wieku. Wolniejszy, niezdolny do przewiezienia większego ładunku, wystawiający człowieka na deszcz, przeznaczony zasadniczo dla jednej osoby. A jednak właśnie ta prostota sprawia, że rower cyklicznie – także dziś! – powraca jako narzędzie reformy miasta.**

Twórcy wystawy *Bez trzymanki. Jak rower zmienia Warszawę* postanowili zbadać ten paradoks i przedstawiają rower nie tylko jako środek transportu, lecz także jako technologię, która kształtuje i zmienia praktyki społeczne, doświadczenia cielesne i miejskie imaginarium. Cyklizm natomiast – jako zjawisko historyczne i współczesne zarazem; jako praktykę, która w różnych momentach przyjmowała odmienne, niejednokrotnie przeciwstawne znaczenia i była związana z różnymi wizjami nowoczesności. Na wystawie poruszone zostaną wątki m.in. mobilności jako doświadczenia kulturowego, emancypacji, a także cyklizmu jako elementu materialnej kultury miasta czy zjawiska politycznego. Wystawę będzie można oglądać od 29 maja 2026 roku aż do 2 lipca 2027 roku w Muzeum Woli, oddziale Muzeum Warszawy.

## Początki rowerów i triumf kolarstwa

Cyklizm w przestrzeni Warszawy pojawił się w XIX wieku, a pierwsze przejażdżki odbywały się w latach 60. na importowanych lub rodzimej produkcji „samojezdach”, „samopędach” lub „samochodach”. Jednak rozkwit nastąpił dopiero po 1886 roku, kiedy zawiązało się Warszawskie Towarzystwo Cyklistów, a w Anglii wynaleziono rower „safety” – czyli zasadniczo taki, jaki znamy dziś.

Początki cyklizmu to również załączki wyspecjalizowanego dziennikarstwa sportowego. Na wystawie zaprezentowane zostaną fragmenty „Cyklisty”, „Kołą”, „Kolarza, Wioślarza i Łyżwiarza” czy „Warszawskiej Gazety Sportowej”, na których łamach nie tylko relacjonowano prężnie rozwijające się zawody sportowe, lecz także dyskutowano kwestie zdrowotne lub ideowe. Będzie można zobaczyć też apaszkę związaną z Wyścigiem Pokoju z 1950 roku, dokumentującą kulturę kibicowską, i system gadżetów towarzyszących jednej z najważniejszych imprez sportowych w krajach bloku wschodniego.

O sportowych wydarzeniach opowie również film *Zaczarowany rower* w reżyserii Silika Sternfelda – oparty na scenariuszu Jerzego Suszki i Bohdana Tomaszewskiego obraz sportowo-obyczajowy rozgrywający się m.in. w Warszawie podczas międzynarodowych wyścigów kolarskich. Nie zabraknie też fotografii Leonarda Jabrzemskiego, przekazanych w latach 70. Muzeum Warszawy, ukazujących wyścigi kolarskie odbywające na ulicach stolicy w latach powojennej odbudowy.

## Rower jako narzędzie emancypacji

Jednym z najważniejszych wątków wystawy jest temat emancypacji. W różnych momentach historii rower bywał narzędziem poszerzania autonomii – robotników, kobiet, dzieci czy migrantów. Dawał możliwość niezależnego przemieszczania się, przeformułowywał relacje między pracą a czasem wolnym, między prywatnym a publicznym – dawał ludziom swobodę. Historia cyklizmu spleta się więc z historią społecznych – klasowych, genderowych i pokoleniowych – aspiracji oraz przemian stylów życia.

Na wystawie zaprezentowane zostaną fotografie przedstawiające Karolinę Kocięcką oraz Marię Skłodowską-Curie na rowerach, ukazujące rolę tego pojazdu jako narzędzia przemian społecznych przełomu XIX i XX wieku. Kocięcka, utytułowana rekordzistka, jedna z pierwszych znanych z nazwiska polskich sportswomenek, symbolizowała emancypację kobiet poprzez sport i aktywność publiczną. Skłodowska-Curie reprezentowała równoległy proces walki o niezależności w sferze nauki, gdzie międzynarodowa mobilność i kariera akademicka stawały się elementami nowoczesnej tożsamości kobiet.

Przedstawiony zostanie również fotoreportaż Wiesława Prażucha poświęcony wiejskim listonoszkom – materiał o funkcjonowaniu poczty na prowincji lat 50. XX w. Rower stanowił w tym wypadku podstawowe narzędzie pracy – umożliwiaił sprawne docieranie do rozproszonych i trudno dostępnych miejscowości. Obecność kobiet w tej profesji odzwierciedla idee socjalistycznej emancypacji oraz „stempluje” ich prawo do pracy w zawodach wymagających samodzielności i mobilności.

## Warszawski przemysł rowerowy do 1939 roku

Rower można również rozumieć jako element materialnej kultury miasta – przedmiot produkcji, dystrybucji i naprawy. W jego historii codzienne praktyki użytkowania spotykają się z warszawskim, głównie wolskim, rzemiosłem i przemysłem. Opowieść o społecznym sensie jazdy na rowerze prowadzi nas od lokalnych warsztatów i fabryk do ulic, ścieżek i nieformalnych infrastruktur miejskich. Na wystawie zaprezentowane zostaną mapy wytwórstwa rowerowego, pokazujące historię zakładów przed wybuchem Wielkiej Wojny i po niej, a także same jednoślady, wśród nich egzemplarze będące najwybitniejszymi dziełami lokalnej wytwórczości, np. produkt warszawskiej fabryki A. Kamińskiego.

## Ciało i zmysły

Kolejnym z ważnych wątków opowieści o cyklizmie jest mobilność jako doznanie cielesno-zmysłowe, a zarazem doświadczenie kulturowe. Jazda na rowerze zmienia nie tylko sposób poruszania się po mieście, relacje między ludźmi, lecz także ich relacje z czasem i przestrzenią. Pozwala pokonywać dystanse szybciej niż pieszo, a jednocześnie utrzymuje zmysły blisko miejskiej materialności – jej zapachów, dźwięków i rytmów. W tym sensie cyklizm można rozumieć jako szczególną formę percepcji: sposób widzenia i odczuwania środowiska. Samo przyjście na wystawę w tym przypadku nie wystarczy, warto zajeżdżać na Wolę własnym lub miejskim jednośladem i skonfrontować treści ekspozycji z osobistymi odczuciami.

## Rower jako środek przekazu

Rower od swoich początków stanowi pojazd używany przez kurierów. Najpierw byli to gazeciarze, potem – bywało – posłańcy ruchów oporu (pod niemiecką okupacją lub podczas robotniczych strajków), wreszcie na przełomie XX i XXI wieku cała subkultura kurierów na ostrym kole, krążących między szklanymi wieżowcami stolicy.

Grupę dzisiejszych cyklistów współtworzą pracownicy sektora dostaw gastronomicznych. Ich codzienność wpisuje się w logikę tzw. *patchwork capitalism*, który tworzą niespójne formy regulacji, a deklarowana elastyczność pracy w dostawach stanowi kryptonim jej niestabilności. Rower staje się w tym kontekście narzędziem intensywnej, często wielogodzinnej pracy, w której odpowiedzialność za bezpieczeństwo, zdrowie i ciągłość dochodu spoczywa w dużej mierze na samych kurierach, często osobach z doświadczeniem migracji. W tym świetle rower przestaje być wyłącznie środkiem indywidualnej ekspresji czy rekreacji – staje się narzędziem funkcjonowania w systemie, który redefiniuje relacje między ciałem, pracą i miejską przestrzenią.

## Ważny element zmian

Jest wreszcie cyklizm zjawiskiem politycznym. W ostatnich dekadach rower powrócił do centrum debaty o przyszłości stolicy: dyskutujemy o środowiskowych uwarunkowaniach życia w Warszawie, dostępności usług, skali miasta, w którym chcemy żyć. Działania miejskich ruchów społecznych, nowe polityki transportowe i alternatywne wizje urbanistyki sprawiają, że dwa koła stają się nie tylko symbolem, lecz także czynnikiem przemian współczesnej metropolii.

W tym szerokim kontekście faktów, znaczeń i użytków, jakie wiążą się z rowerem, tytułowe określenie „bez trzymanki” można rozumieć na kilka sposobów. Może oznaczać ryzyko, ruch i utratę stabilności, ale przecież także moment równowagi osiąganą w pędzie. Jazda bez trzymanki to gest dziecięcej odwagi i młodzieńczej brawury oraz śmiałości, wyzwania rzuconego zastanym regułom. Jeśli osiągniemy odpowiednią prędkość, zajedziemy – na rowerze – daleko.

**Wystawa *Bez trzymanki. Jak rower zmienia Warszawę* zostanie otwarta 29 maja 2026 roku w Muzeum Woli, oddziale Muzeum Warszawy przy ul. Srebrnej 12.**

## Godziny otwarcia:

**wtorek, środa, piątek 9.00–18.00, czwartek 11.00–20.00, sobota, niedziela 11.00–19.00**

**Bilety: 10 zł / 15 zł, w czwartki wstęp za 1 zł**

Organizator:



Partnerzy:



Patroni medialni:

TVP SPORT

wyborcza.pl

RADIO  
NOWY ŚWIAT

nat  
nowe i w tym

KULTURA  
KOLARSKA/

PGE

Partner edukacji  
Muzeum Warszawy:

## KOLOFON

### Kuratorzy

Piotr Kubkowski, Konrad Schiller

### Konsultacje merytoryczne

Łukasz Kubacki, Kseniya Homel

### Współpraca

Henryk Kwiatek, Łukasz Kubacki, Kseniya Homel, NextBike – operator Veturilo, Antymateria, Urvis Bikes, Maria Mencwel, Michał Mańkowski, Muzeum Sportu i Turystyki, Kuchnia Konfliktu, Towarzystwo Krajoznawcze „Krajobraz”, Zarząd Dróg Miejskich Urzędu m.st. Warszawa, Marek Smyk (Zielone Mazowsze)

### Produkcja

Michał Tański

### Projekt architektoniczny i opracowanie graficzne

Studio Robot: Krzysztof Czajka i Łukasz Wysoczyński

### System typograficzny wystaw Muzeum Warszawy

Anna Światłowska

### Program towarzyszący

Konrad Schiller, Piotr Kubkowski, Henryk Kwiatek, Klaudia Jaraszek, Piotr Brama

### Partnerzy programu towarzyszącego

Kwiaciarnia Grafiki, Towarzystwo Krajoznawcze „Krajobraz”

### Program edukacyjny

Katarzyna Żukowska

### Projekt plakatu

Anna Światłowska

### Wypożyczenia

Muzeum Warszawy, Muzeum Narodowe w Warszawie, Zachęta Narodowa Galeria Sztuki, Muzeum Sportu i Turystyki, Muzeum Narodowe w Krakowie, Narodowe Archiwum Cyfrowe, Biblioteka Narodowa/Polona, Ośrodek Karta, Next Bike Warszawa, Antymateria, Urvis Bike, Kwiaciarnia Grafiki, Nowe Dynasy, Łukasz Kubacki, Michał Mańkowski, WFDiF, Zielone Mazowsze, Tomasz Kaczor, Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Biblioteka Uniwersytetu Jagiellońskiego, Maria Mencwel, Anna Libera

### Partnerzy

Antymateria, NextBike – operator Veturilo

### Partner Edukacji Muzeum Warszawy

PGE Polska Grupa Energetyczna SA

**Kontakt dla mediów:**

Nela Sobieszczańska

Muzeum Warszawy

502 244 911

nela.sobieszczanska@muzeumwarszawy.pl

**Materiały dla mediów:** <https://muzeumwarszawy.pl/dla-mediow/>

**Więcej informacji o wystawie:** <https://muzeumwoli.muzeumwarszawy.pl/wystawa/bez-trzymanki-jak-rower-zmienia-warszawe/>